

repræsentativ stikprøve se *stikprøve-udtagelse*.

resiliens I Modstandsdygtighed (i modsætning til sårbarhed) under særligt vanskelige opvækstvilkår (se *fejlviklingspsykologi, social arv* og *risikofaktorer*) og livsvilkår. Begrebet bruges sommetider som betegnelse for en særlig *egenskab*, som kun de færreste besidder, og som gør det pågældende menneske i stand til at udvikle sig sundt og normalt, selvom det er blevet groft omsorgs-svigtet i sin barndom. Andre gange bruges det om en egenskab, som de fleste mennesker besidder, og som gør, at de kan udvikle sig normalt på trods af tilstedeværelsen af en enkelt risikofaktor eller to (se *social arv*).

Begrebet resiliens indebærer to metodiske problemer. For det første kan det være svært at afgøre, om en person er bukket under for sine problemer, fordi han mangler resiliens, eller om han mangler resiliens, fordi hans problemer har været for store. Det problem kommer i spil, hvis vi fx hævder (som nogen gør), at *humor* er en resiliensfaktor. Det er svært at afgøre, om personen er bukket under for sine problemer, fordi han mangler humoristisk sans, eller om han mangler humoristisk sans, fordi problemerne har været for store. For det andet er resiliensen ikke udelukkende en individuel iboende egenskab. Børn, der er charmerende og intelligente, har relativt let ved at klare sig igennem en opvækst med mange sociale risikofaktorer. Det skyldes bl.a., at de får mere hjælp og støtte fra andre børn og voksne. Det rejser spørgsmålet, om deres resiliens er en personlig egenskab, eller om den udgøres af den udviklingsfremmende hjælp og støtte i de sociale netværk, de får lov at blive del af. AP

☞ Luthar, S. (2003): *Resilience and Vulnerability: Adaptation in the Context of Childhood Adversities*. Cambridge, UK: Cambridge University Press. – Poulsen, A. (2008): *Børns udvikling*. København: Gyldendal.

resiliens II benyttes ofte i den danske psykologilitteratur synonymt med livskraft, livsmod, robusthed, ukuelighed eller modstandsdygtighed. Resiliens defineres som færdighed til at overvinde belastninger eller *risikofaktorer* (stressorer) i livet, som flertallet af almindelige mennesker normalt bukker under for. Udvikling af resiliente færdigheder til håndtering af ekstremt belastende situationer, har siden midten af 1940'erne vakt stigende interesse og har været genstand for talrige undersøgelser. Med Werners longitudinelle studium af børn født på Kauai (1955-1995) aktualiseredes resiliens-begrebet inden for den udviklingspsykologiske forskning (Werner & Smith, 2001). Siden hen har man forsøgt at belyse forskellige aspekter ved resiliens inden for forskellige fagområder (personligheds-, klinisk-, social- og pædagogisk psykologi samt *psykiatri*) og ud fra forskellige teoretiske referencerammer. Dette medførte bl.a., at der i tidens løb er opstået en række funktionelt ækvivalente termer til begrebet resiliens (Kaplan, 1999), som fx usårlighed (invulnerability), modstandsdygtighed mod *stress* (stress-resistance), afpasning (adaptation), tilpasning (adjustment), mestring (mastery), robusthed (hardiness) og elasticitet (plasticity), for at nævne nogle af dem.

Der indgår tre komponenter i individets møde med stressende og belastende situationer: (1) Risikofaktorer, som kan være gentagende og vedvarende belastende oplevelser eller en enkelt, akut og traumatiserende begivenhed (2) beskyttende faktorer, der inkluderer individets fysiske og psykiske potentialer, samt støttende ressourcer i det omgivende miljø (3) individets respons ved belastning. Sidstnævnte – om man har været handlekraftig eller hjælpeløs – lagres i individets hukommelse og bliver en del af dets selvpfattelse. Fokus på én eller flere af disse tre komponenter har medført, at der i dag findes en bred vifte af resiliens-definitioner, såvel som der er sket en voldsom ekspansion af litteraturen vedrørende dette emne. Definitionerne kan grupperes i to hovedkategorier: (1) Dem, der betragter resiliens som en positiv reaktion over for alvorlige risikofaktorer; og (2) dem, der betragter resiliens som en bagvedliggende årsag til den positive reaktion ved konfrontation med alvorlige risikofaktorer.

Nyere undersøgelser indikerer fire egenskaber ved resiliente reaktioner: (a) resilient adfærd er et resultat af et dynamisk samspil mellem de førnævnte tre komponenter; (b) resiliente færdigheder er ikke statiske, men processuelle, dvs. at resilient adfærd kan komme til udtryk hos én og samme person i nogle perioder af livet, men ikke nødvendigvis i alle livsfaser. En problematisk barndom medfører ikke nødvendigvis *sårbarhed* resten af livet, da bl.a. en konstruktiv skolegang kan være med til at udvikle resilient adfærd; (c) resilient adfærd er kontekstbetinget, dvs. at én og samme person kan handle resilient i visse situationer, men ikke i andre. En person, der på sin arbejdsplads fremtræder på en markant og kompetent måde, kan godt udvise passiv og hjælpeløs adfærd i hjemmet; (d) resilient adfærd fortolkes kulturelt forskelligt. En kvinde, der afbryder et voldeligt ægteskab betragtes som *assertiv, selvbevidst* og kompetent i et vest-europæisk land, men som skrøbelig, selvbeskyttende og hjælpesøgende i Mellemøsten.

Ligesom mange andre psykologiske fænomener betegnes resiliente færdigheder også som subtile fænomener og kan vurderes ud fra individets aktuelle adfærd og psykologiske *velbefindende*. Resilient adfærd inkluderer tre aspekter: (1) adfærdens udgangspunkt: hvilken handling individet foretager sig og; (2) adfærdens udtryksform: hvordan gennemføres den valgte handling samt; (3) baggrunden for adfærd: hvilke overvejelser lå til grund for valg af handling, eller hvilke retrospektive refleksioner tillægges nu den gennemførte handling. Faezeh Zand

☞ Kaplan, H.B. (1999). Toward an Understanding of Resilience: A Critical Review of Definitions and Models. I: Glantz, M. D. & Johnson, J. L. (eds.). *Resilience and Development, Positive Life Adaptations*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers. – Werner, E.E. & Smith, R.S. (2001). *Journey from Childhood to Midlife. Risk, Resilience and Recovery*. London: Cornell University Press. – Zand, F. (2007). *Et studium i resiliens. Afghanske kvinders psykosociale udvikling i Danmark og Iran*. Institut for Psykologi. Københavns Universitet.